

medelpad och ångermanland

HemBYGDen

nummer 2 • 2017 • 40 kronor

tema

HUNGER
OCH SVÄLT

FRITZ STÅHL och HUNGERMARSCHEN 1917

Text BO R HOLMBERG

Under första världskriget rådde en skriande brist på mat och det lilla som fanns var dyrt, samtidigt som lönerna låg stilla. Dessutom exporterades mat till Tyskland och många gulaschbaroner gjorde sig stora förtjänster. Missnöjet med ransoneringar på bröd och potatis och regeringens misslyckade livsmedelspolitik ledde till ett jäsande missnöje bland arbetarna i Sverige. I april 1917 förekom demonstrationer mot matbristen på en mängd platser. Tusentals svältande människor (någon har uppskattat antalet till en kvarts miljon), med kvinnor i spetsen, protesterade, tvångsinventerade hos bönder och handlare, tvingade till sig köp och plundrade ibland källare och förråd.

I Ångermanland förekom protester och hungerdemonstrationer i bland annat Härnösand och Kramfors innan den 26 april kom till den verkliga urladdningen, när arbetet las ned på de flesta fabriker i Kramforsområdet och en mängd människor (upp emot 5000) tågade mot Nyland på vårleriga vägar. I Nyland fanns "jobbare" som tjänade på dyrtiden, trodde man. Albert Viksten, som var redaktionssekreterare på Nya Norrland i Sollefteå, kallades till Nyland för att lugna massorna. På tåget fanns också syndikalisten Fritz Ståhl och på hamnplan i Nyland blev det en kamp mellan dessa två: mellan en reformist och en revolutionär. Medan Viksten manade till besinning eldade Fritz Ståhl på och försökte få massorna att gå med på att man skulle frita den livstidsdömde Anton Nilsson som satt på livstid i Härnösandsfängelset. Det var nära revolution den här da-

gen men det hela avlöpte till slut ganska lugnt och många demonstranter kunde hoppa på de godsvagnar som några kopplat till det ordinarie tåget och lämna Nyland.

I början av åttiotalet sattes en teaterföreställning upp om den här dramatiska händelsen i Ådalens historia. En lång förberedelsestid med studiecirklar och intervjuer föregick själva uppsättningen och ledde också till Björn Elmbrants reportagebok, *Hungermarschen 1917*. Manus till pjäsen var skrivet av Georg Uhlin, som hade egna minnen av de dramatiska dagarna, och på scenen, som var just hamnplanen i Nyland där sammandrabbningen ägde rum, fanns hundratjugo amatörskådespelare.

I år är det hundra år sedan hungerdemonstrationerna och från Kramfors kommun kom tanken att man skulle sätta upp den här pjäsen på nytt. Jag och regissören Iso

Porovic kom ändå på att det kanske var dags för en helt ny pjäs. Den drivande i protesterna på hamnplan i Nyland 1917 var ju den legendariske revolutionären Fritz Ståhl. Kanske man kunde följa hans dramatiska liv? Den första gången han skapade rubriker var tio år tidigare, under det som har kallats Sandökravallerna. På Kristi Himmelfärdsdag det året gav sig Fritz, hans bror Henning och kamraten Albert Sundin tillsammans med en hop andra yngre arbetare över till Sandö för att försöka driva bort strejkbrutarna som var in kvarterade på ön. Det blev ett visst tumult, polis dök upp och ledarna fann för gott att ge sig av. När de infångats följde en rättegång som ledde till hårda straff. Värst drabbades ledarna. Även om hovrätten sänkte straffen blev det sju års fängelse för Fritz Ståhl och Albert Sundin och sex och ett halvt års straffarbete för Henning Ståhl. Sjutton sandöpojkar fick också straffarbete och fängelse, mellan en och åtta månader. Först i juli 1912 fick ledarna nåd.

Fritz Ståhl döms igen

Fritz Ståhl satt alltså fängslad i fem år och återvände så småningom till Frånö. Han köpte föräldrarnas gård, kom

på obestånd och i april 1917 tvingades han sälja på exekutiv auktion. Och några dagar senare satt han på tåget med Albert Viksten på väg mot Nyland och hungerdemonstranterna. Han dömdes även denna gång, nu för att "ha uppmanat till lösttagande av fånge med våld", men då bara till sex månader. Och sedan irrade han runt på olika platser innan han slutligen fördes in i boken för obefintliga. Men i verkligheten hade han emigrerat till Kanada.

Nya spelet om Hungermarschen

Fritz Ståhl är en centralgestalt i Ådalens dramatiska historia. Och jag framkastade nu idén att pjäsen inte bara skulle handla om hungermarschen 1917 utan också om Sandökravallerna 1907 och om Fritz Ståhl. Och så blev det. Under förra sommaren skrev jag, Iso Porovic läste och nickade bifall. Pjäsen har fått namnet Vredens dagar och kommer att spelas på – jo, just det – hamnplan i Nyland, sommaren 2017 (27 juni till 9 juli). Vi är inte hundratjugo skådespelare som det var när det begav sig förra gången, men åtminstone ett 50-tal och i rollen som Fritz Ståhl har vi kostat på oss en professionell aktör. ■

...på tåget fanns också syndikalisten Fritz Ståhl och på hamnplan i Nyland blev det en kamp mellan dessa två: mellan en reformist och en revolutionär...

MISSVÄXT ÅR 1759 brödtallar och barkbröd

Ivan Johnson 1985/2016

OM BRÖDTALLAR OCH BARKBRÖD

Att människorna hade det svårt behöver inte närmare kommenteras, men väl detta med brödtallar.

De var första början till det barkbröd som det talas så mycket om när landsbygdens befolkning led nöd. En brödtall borde inte vara allt för grov. Den bark man var ute efter var innerbarken som är ett tunt skikt mellan veden och den yttre, med tiden allt grövre "skyddsarken", vilken blev kvar och slängdes innan innerbarken frigjordes på ett eller annat sätt utifrån hur hårt den satt.

Barken skulle skördas om våren då träden savade och sökt bark lätt lossnar. (Förutom tall kunde även, enligt uppgifter i uppslagsverk, innerbarken av lövträd användas). Efter insamlandet torkas barken och sönderdelas till så små "korn" som möjligt genom att malas i handkvarn eller stötning mot häll. Rostning över eld gjorde barken skör och lättare att sönderdela. För att binda barken i ett barkbröd måste i degen ingå mjöl av helst råg eller vete. Barkmjöl kunde också tillsättas mjölvälling varvid det blev barkgröt. Även när nöd inte var förekom att barkmjöl tillfördes mjölkkrätter både för att dryga ut sädesmjölet ifråga och likaså för att barken som sådan var och är mycket energirik. ■

Text ur Torps häradsting den 19 oktober 1759:

"Beklagade sig Sillre och Östby hemmansåboer att af fallet strängt hagel å deras åkrar den 9 juli har sädesväxten tagit mycken skada i ty axen och ärtskidorna blivit nog förderfvade och desse åboer således försatte uti det ömkesvärda tillstånd, att de äga knappast brödfödan, men alldeles inte sädeskorn för nästa år, vilket länsman Johan Carl Bergman

och Nils Olofsson i Öh intygat efter hållen syn den 4 september."

Sen följer en sammanställning över skördeutfallet där det framhålls hur svårt det skulle var för byamännen att klara tiondet till prästerskapet. Häradsrätten beviljar lindring utifrån bestämmelserna i de Kungliga förordningarna. ■

Torpare döms böta till bykassan för att utan lov fällt brödtallar

Året är 1795 och i vart fall har torparna söder om Ljungan svårt att försörja sig och de sina. Till bilden hör att byalaget i Sillre by utifrån bystadgans reglemente hade domsrätt i detta och liknande lokalt präglade försyndelser.

Att vara byåldersman innebar ett stort ansvar samtidigt som det var ett förtroendeuppdrag.

Protokollen berättar att:

"1795 den 2 juli förrättades syn och besigtning på den åverkan som blivit gjord genom barktallars fällande på Sillre byemäns hemskog, som fanns således västan på heden fanns åtta tallar och barken fanns i Lars Hellströms lada. Dito längre öst på heden fanns fem tallar och barken fanns i Jon Grefves lada; allt detta var taget på södra sidan om heden. På norra sidan sandheden fanns fem barktallar, men ingen bark fanns. Dito på norra sidan fanns 28 barktallar på heden östan för Erik Hinderssöns torpställe och uti Erik Hinderssöns hus och lador fanns mycken bark som var nyligen tagen, detta betygas af Sillre den 2 juli 1795. Erik Månsson och Erik Mårtensson i Västanå".

Den 4 juli vid sammankomst

erkände Hellström att han fällt sex tallar, varföre han pliktfälles att böta 4 skillingar för vart träd. Jonas Grefve erkände tio tallar och därför pliktfälles han böta 4 skillingar för var tall. Erik Hinderssöns hustru erkände 28 tallar och därför pliktfälles hon att böta 4 skillingar för var tall och betala synekostnaden med 24 skillingar.

Den 31 augusti 1795 betaltes av Hustru Sigrid Abrahamsdöter 1 riksdaler 8 skillingar till byamännen med förbehåll av dem att om hon eller hennes man vidare överträder Byordningen och dess beslut, skall övriga böterna uttagas, som nu eftergivits betygat Lars Ångman.

Likaledes Lars Hellström 8 skillingar efter byamännens begivande och lika förbehåll, betygas ut supra Lars Ångman." Uppgift om Jonas Grefve saknas och torde innebära att han inte kunnat betala böterna. Så långt ur byalagets bevarade protokoll.

Laura Fitinghoff och nödåret 1867

Text HERVOR SJÖDIN

Laura Fitinghoff (1848-1908) föddes i prästgården i Sollefteå, som nummer tre i en skara på fem systrar, döttrar till den legendariske prosten Bernhard Runsten och hans hustru Ottilia, född Löfvander. Hon växte upp i den tryggaste tänkbara miljö, där hon av sina kärleksfulla föräldrar fick allt vad hon behövde: mat, kläder, god undervisning i både praktiska och teoretiska ämnen.

Hur var det möjligt att hon, som aldrig själv behövde svälta som barn eller lämna sitt trygga barndomshem, kom att skriva den kanske mest bestående skildringen av det stora nödåret? Hennes mest kända bok, *Barnen ifrån Frostmofjället*, som kom ut fyrtio år efter den ohyggliga svälten och nöden 1867 är väl den berättelse om nödåret, som mest påverkat svenska folkets syn på de fattiga barnens bittra öde.

Boken har ett förord betitlat NÖDÅR OCH BARKBRÖD. Det

inleds: "Det var nödår uppe i Norrland. 'Nödår' betyder att man är så gott som utan mat på de ställen, där barnskaran är stor och jordbiten, som man ska leva av, liten. ... Under nödår kommer inget korn och inga ärter till kvarnen ... mjölet blir gråsvart ... pannkakorna blir som en lös lervälling. Det är inte mycken föda i sådan mat. Barnen blir snart magra. Deras under de goda åren rosenröda kinder får en gråaktig färg och ögonen äger inte mer den klara glansen. När barnen i hopar följer föräldrarna åt, för att neråt frostfria bygder bettla om föda, ser de ut som små gubbar och gummor. Det skär i hjärtat att se dem."

Första kapitlet heter SJU SMÅ VÄRNLOSA. Det börjar så här: "Under det förfärliga nödåret i slutet av 1860-talet kom en sådan skara vandrare från Frostmofjället högt uppe i Norrland. Skaran bestod av en liten flock på sju barn, som ensamma vandrade fram genom utarmade, vinterödsliga bygder. Ingen far eller mor följde dem åt. Sju stycken utmärglade små och den, som liksom förde dem an, var bara på trettonde året. Han hette Ante, egentligen Anders. Barnen kom från Frostmofjället, där frosten också varit här-

dast fram vid gårdarna. Deras far hade under nödårstiden tagit sig till att supa. Svag och fumlig som han blivit av det och av barkbröd och svältföda, hade han stupat ned under en jättetall, som han var med om att fälla i skogen. Så bars han hem död. Hustruns bekymmer mångdubblades. Hon orkade inte bära dem längre, utan hon rent av tärdes bort av sorg, mest svält. För man kan förstå, att de matbitar, som hon kunde få ihop, unnade hon hellre barnen än sig själv. När hon nu skulle till att dö, ångslades hon mest över, att barnen, som hon arbetat och lidit för, skulle in på fattighuset, eller, än värre, 'bjudas ut på auktion' till den, som ville ta dem för minsta penningsumma, som kommunen ville bestå."

Ante lovar sin mor på dödsbädden, att han ska ta småstintorna på kälken och vandra neråt landet, där han hört att det finns mat. Mor behöver inte ångslas. Och det enda husdjuret, geten Gullspira, ska de ta med sig. Lättad dör modern.

Det är ju egentligen en alldeles förfärlig historia. Men redan de första recensionerna av boken visade, att man insåg att här kom en text, som ingen kunde glömma: "Boken som

måste gripa om hjärterötterna på våra barn" skrev till exempel Marie-Louise Gagner i Idun. Boken kom ut den 23 november 1907. Den första upplagan såldes ut redan före julen. Då trycktes en folkupplaga om 40 000 exemplar som försvann lika fort. Det är faktiskt nästan omöjligt att räkna, hur många upplagor som kommit genom åren, men det torde vara över fyrtio. Den senaste utgivningen står Svenska Barnboksintitutet för. Där började man 2013 ge ut en klassikerserie för barn under mottot "Läsvärd om och om igen". Den första boken i serien var *Barnen ifrån Frostmofjället*, även den utgåvan har redan tryckts om i en andra upplaga.

När Laura Runsten var tjugotre år gammal, var det dags att hon skulle gifta sig. Hon mer eller mindre tvingades att tacka ja till den envise friaren Conrad Fitinghoff. Fitinghoff var adelsman, vilket var hög status på den här tiden, framgångsrik, stenrik brukspatron. Men Laura ville inte gifta sig med honom. Han lär ha friat sju gånger och överhöljt henne med dyrbara presenter. Hela Sollefteå följde med spänning händelseförloppet. Varför tackade hon då

så envist nej? Förklaringen är enkel. Han var 67 år och hon 23. Även om det var vanligt att brudgummen var äldre än sin tillkommande, så var 44 år även vid denna tid en chockerande åldersskillnad. Det finns många efterlämnade brev i handskriftsarkivet på Kungliga Biblioteket i både Lauras eget och hennes yngsta syster Malvina Bråkenhielms arkiv, som vittnar om hur de inblandade såg på saken. "Hälsa Farbror Conrad" skriver till exempel Malvina i ett brev, när förlovingen slutligen trots allt är ett faktum, "honom gratulerar jag på det varmaste, som får dig till hustru." Men Laura kan hon inte gratulera skriver hon helt uppriktigt.

Äktenskapet blev naturligtvis därefter. Efter vigseln flyttade Laura till Conrad som då bodde på herrgården Väst-Hammar i Torsåkers församling. Där födde hon dottern Rosa i maj 1872, ett knappt år efter bröllopet i juli 1871. Men efter ett par svåra missfall, ansågs klimatet inte hälsosamt och år 1874 köpte Conrad Ekensholms slott i Dunkers socken i Södermanland. Men slottet och ägorna var i uselt skick och år 1879 gick inte affärerna ihop längre. Conrad gick i konkurs. Familjen flyttade ner till en liten gård i Rödeby socken i Blekinge och där blev de kvar till 1885. Då hade Conrad ledsnat totalt på att driva jordbruk och nu flyttade familjen upp till Stockholm, där Conrad tänkte slå sig på fastighetsaffärer. Han var nu 81 år och i stort sett medellös. Hans förtroende som affärsman var förbrukat.

Nu måste Laura försöka finna utvägar att få pengar. Kvinnor i hennes samhällsklass förväntades inte arbeta, inte försörja sig, inte ha något yrke. Det var självklart deras män som tjänade pengarna till familjens uppehälle. Laura var fint bildad, men hade inga examina, inga betyg att visa upp. Men hon kunde skriva. Hon gick till bokförläggare Hökerberg i

Stockholm med ett manus till en bok som hon kallat *En liten värld bland fjällen*. Det var berättelser om hennes barn-dom i Sollefteå, minnen, som hon hade suttit och berättat för Rosa, som under en lång tid hade varit tvungen att ligga stilla i en sträckbädd efter ett otäckt fall, som hotade att göra hela den växande flickkroppen sned. Bokförläggare Hökerberg tackade genast ja. När boken kom ut, fick den omgående fina recensioner och därmed började Lauras författarliv. Men pengarna räckte naturligtvis inte till att försörja familjen.

Conrad flyttade upp till Edsele i Ångermanland, där han ville bygga en stor kvarn, som med råge skulle kunna försörja familjen, när den stod färdig. Men han var god nog att tillåta Laura och Rosa att bo kvar i Stockholm. En gift kvinna kunde naturligtvis inte bestämma själv var hon skulle bo. Hon var ju inte myndig. Conrad var Lauras förmyndare! För att klara livhanken skrev Laura för brinnande livet, men hade också inackorderingar och matgäster som gav lite inkomster. Men nu hade den forna slottsfrun inget tjänstefolk, nu måste hon själv gå och handla, laga mat, diska, städa, tvätta, vilket allt var mycket tungsam. Bland annat måste hon också bära ved och andra tunga bördor uppför alla trapporna i hyreshuset. Värst var nästan det där med trappstädningen. En "fin" fru hade piga, som skötte det tunga arbetet. Laura och Rosa smög sig ut i trapporna på natten för att inte bli sedda när de utförde den förnedrande trappstädningen.

Nu fick Laura lära sig att aktningen från medmänniskorna berodde på hur rik man var. Fattiga fick ingen aktning alls. Det var som om fattigdomen var ett karaktärsfel. Som om de fattiga hade sig själva att skylla, som om de bar på en smutsig sjukdom. Värst var det förstas när man, som i

Lauras fall, hade varit förmögen och plötsligt hamnat på obestånd. Nu vågade hon inte längre tacka ja till inbjudningar från gamla vänner, eftersom hon inte kunde bjuda tillbaka.

Men hon fortsatte att skriva. Ungefär en bok om året, lyckades hon hinna med, plus en mängd små noveller och berättelser till olika tidningar. År 1899 kom ännu en självbiografisk bok ut: *Fjällluft*. I den återfinns vi flickorna från prästgården, som nu vuxit upp och blivit giftasvuxna. Handlingen är förlagd till ett nödår. Tjugoåttonde kapitlet inleds med orden: "Vintern ville aldrig ta slut det här året. Kölden höll sig oavbrutet nere i trettio, fyrtio grader, och under själva vårmånaderna april och maj förmådde ej dagsmejan tina upp snön, som låg fast och kompakt utåt dalsänkingar, vida slätter och uppåt bergssträckningarna. Varje dag kom utsultna stackare, vandrare från fjällmarkernas skogsfattiga smågårdar och torp, för att stanna över i prostgården, där grytan med den varma närande soppan – de enkla bäddarna av halmmadrasser, vita fäll och långkudde, ständigt fanns i beredskap för dem. Flickorna, som med krita strök streck in på den brunmålade

skafferidörren för var och en så anländ, kunde många dagar få rita dessa streck i antal av över fyrtio."

Här kan man tydligt se vilket intryck nödåret gjorde på den unga Laura. Hon var född 14 mars 1848. Hon fyllde alltså tjugo den här förfärliga vintern. Och plötsligt förstär man hur det kom sig att den privilegierade prästdottern, den bortskämda adelsdamen, som ledigt rörde sig i de högsta samhällsklasserna i riket, den före detta slottsfrun, att just hon kunde skriva om *Barnen ifrån Frostmofjället*, så att alla svenskar insåg det fasansfulla i barnens öde. Hon hade sett dem på nära håll i prostgården, när de kom förbi på sin farliga, tröstlösa, mållösa vandring. Och hon hade själv fått uppleva den förfärliga vändningen från välstånd och trygghet till total fattigdom och förnedring.

På så vis är också hennes bok om vandringsbarnen ständigt aktuell.

De ensamkommande flyktingbarnen, de som förlorat allt: sina föräldrar, sitt hem, hela grunden för sin existens och som ändå lyckats ta sig hit till Sverige och knackar på vår dörr, för att om möjligt hitta en framtid här, de barnen är vår tids Frostmobarn. ■

LITET FAKTA OM "RYSSKORGEN"

som finns i Arnäs hembygdsgård

LARS- OLOV LUNDGREN i Ström, Arnäsvall berättar:

Den familj Arnäs Hembygdsförening fått rysskorgen till skänks ifrån, har bott på hemmanet i många generationer!

Lars- Olov och hans två yngre syskon vet inte mer än att korgen alltid funnits i hemmet och gått under benämningen "ryssmjölskorgen".

Hemmanet ligger vid Idbyfjärden, precis där det var tänkt att Örnsköldsviks stad skulle ligga en gång i tiden. Där fanns en hamn där ångbåtarna lade till och utgick ifrån. Jag minns att jag fick åka med en båt från Ström till Norrbysskär någon gång på 50- talet.

Med tanke på att Nödåren kommittén lastade säd i Stockholm, som kommit från övriga Europa till "u- landet Sverige" under nödåren och fraktades med ångbåt upp längs kusten kanske även lossade i Ström? Sedan var det väl vissa myndighetspersoner och storbönder som skötte utdelningen. Möjligheten är väl rätt stor att "rysskorgar" lossades i Ström?

Med tanke på att hemmanet varit och är en av de äldsta, största och säkert "mäktigaste" i området kan man anta att det var det hemmanet som fick stå för utdelningen till behövande i den delen av socknen.

För närvarande har jag inget mer att berätta annat än att vi i vår hembygdsförening kommer att ha en eller flera temakvällar om "Nödåren" från i höst någon gång. ■

Nedtecknat av
Margareta Söderlind

Lars-Olov Lundgren med ryssmjölskorgen. Foto Margareta Bergvall

Jag tänkte här beskriva de s.k. svagåren i min hemsocken Junsele under åren 1866 och 1872. Till min hjälp har jag utdrag ur en dagbok skriven av bonden Anders Olof Myrholm i byn Vallen. Boken är i privat ägo men hembygdsföreningen har fått tillgång att använda denna skatt och har tidigare publicerat delar ur den i boken Junsele kyrka 100 år, som utkom 1985.

Nödåren i Junsele

Text GÖRAN STENMARK

Noteringarna om nödåren börjar 1866, och den 27 maj skriver Anders Olof att det under vintern varit en förfärligt stor foderbrist och att kor samt hästar måste slaktas. Den 9 september samma år började skörden som pågick till den 18 september. Han skriver vidare;

"Kolera har denna sommar herjat förfärligt, krig (i andra länder) och hungersnöd likaså. Den 30 september dog Margreta Maria i en ålder af 2 år 8 mån 1 dag efter 3 dagars halssjuka. Hon ville så jerna höra talas om Frälsaren och huru vackert det var i himmelen.

1866 den 10 december var det så kallt att termometern 44 grader i Fjällsjö, här i Vallen 35 dito. Magister Falk ännu sjuk. Han bor på Eden hos Anna Cajsa, Han har inte prädikant sedan han for på pålsmässmarknad.

Den 22/4 1867. Ett stort snöfall, snön är alldeles orörd och vägarna är mycket höga. Det är annandag påsk, hö kjöres

från Ströms socken. Den 8 i dennes kl 4.30 föddes Greta Maria och döptes den 14 dito av en skolinspektör från Herlösand.

Den 8 maj är det mycket kallt och snön är orörd, vägarna och drifvorna är på somliga ställen 2 alnar som obehindrat kan Kjöras på. Troligen hotas vi med ett hårt år, gife Gud jag vore en falsk profet.

Den 11 maj är det så kallt att solen tia ingen droppa på södra sidan om hustaka och snön ha dreve i tre dagar liksom om kyndelsmäss.

Jag har varit sör i Bastuberg och det är så kallt att jag har inte känt sådan genom trängande snåd.

Den 14 Maj är det kallblåsvär, det är en klen skara. Det är en förfärlig foderbrist och får och getter dö bort öfveralt.

Den 18 Maj vi har dragit hem 2 Skrinor hö på skaren, det är allt for åt korna. Den 15 Maj kom Hinrik Jakob från Tullingsås med halm och hö.

Den 31 Maj 1867. Snön har i går och i dag nästan gått af åkren, en tredjedel ligger kvar på åkren. Det är svår foderbrist och inte bättre för människor. Folk har förlorat allt mod och inga goda utsigter är för något got år. Stor pänningbrist och exekutiva Auktioner utan all ända. Så svår tid har icke varit i detta århundrade. Herren straffar för synd. Lär oss bekänna synden.

Den 6 juni. Vi slår och berga alt möjligt sätt för att berga lif i kreaturen. Om Urbanus dag började bättre vär, som var en vecka, men sedan har det snögat och varit så kallt att vi ha måst ha vantar på händeren. Storån ref den 9 juni. Den 10 juni, sjön bär ännu gå. Den 21 juni lyste björken grön. Stor brist på sädeskorn, många får inte så sin bäst gödslade åker. Kor och hästar är bara benrangel.

1867 den 10 juli var jag till Sollefteå på tinge om Eric Nilssons stöld. Han blef dömd med 2 års fästningsarbete och böta 50 Rdr för det han bröt in sig

vest i Lilqvärna och stal 8 marker mjöl jemte för hotelse mäd yxa. Det var stark värme och stor fart mäd mjöl och kornkjörning.

Men till slut så blev det ju bättre år och dagar, och den 2 februari 1873 skriver Anders Olof följande;

Hela januari har varit blid. Timmer bulrar i hägnen alla dagar, de kjöra för ända till 16 Riksdaler om dagen. Vi har intet mistat mer än en galt och två får på dessa år. Herre var mäd oss under det kommande året och lär oss hoppas upp din godhet. Lär oss att även samla för våra odödliga själar. I denna by har ingen dött på 1 och halvt år. Håll oss bredd att träda ut ur tiden in i evigheten.

Anders Olof Myrholm

Bonde på hemmanet nr 3 i Vallen, Junsele. Född i Resle socken 1830 och gift 1861 med Cajsa Stina Eliasdotter från Vallen, född 1832. Anders Olof dog 1913 och hustrun året därpå. ■

PRENUMERERA
PÅ

medelpad och ångermanland
HemBYGDen

Meddela namn och
adress till ÅHF Bg 687-6163

Det har blivit alltmer angeläget att sammanställa olika bidragsformer som hembygdsföreningar kan söka. Under våren har vi i Västernorrlands Hembygdsråd därför haft goda och täta kontakter med Ritha Jonsson på länsstyrelsen och vårt gemensamma arbete har vi nu sammanställt. Vi hoppas att ni kan ha nytta av den här lathunden:

Viktigt: Påbörja aldrig ett arbete, som du söker stöd för, innan du sökt och fått besked om beviljat stöd!

PROJEKTANSÖKNINGAR

Lathund om bidragsmöjligheter

Text MARGARETA BERGVALL

Under rubriken natur- och kulturmiljöer på länsstyrelsens hemsida finns två typer av stöd som kan vara möjliga att söka.

1. Stöd till utveckling av kulturhistoriska byggnader som gäller för hembygdsgrändar.
2. Stöd för utveckling av natur- och kulturmiljöer.

Här finns också information om regionala prioriteringar och en tabell med regionala urvalskriterier.

1. Stöd för utveckling av kulturhistoriska byggnader:

Det är möjligt att få maximalt 65% av finansieringen via landsbygdsprogrammet. Minst 25% ska vara övrig offentlig finansiering och 10% ska vara privat kontant finansiering. Det är en e-ansökan som ska skickas in. All information finns på Jordbruksverkets hemsida: <http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/stod/stodilandsbygdsprogrammet/investeringar/kulturhistorisktvardefullabyggnader.4.6ae223614dda2c3d-bc4549f.html>.

Man kan få stöd för att investera i att ta tillvara och vårda kulturhistoriskt värdefulla byggnader i form av hembygdsgrändar, till exempel hembygdsgrändar med trädgårds- och gårdsmiljöer som kan utvecklas till mötesplatser

och turismål. På det sättet kan de bidra till social sammanhållning, företagande och en levande landsbygd.

"Med hembygdsgränd menas en eller flera byggnader som är öppna för allmänheten och som har ett historiskt värde och en social funktion för samhället. En hembygdsgränd sköts oftast av en förening".

För att utveckla hembygdsgränd som ett turismål kan även behövas investeringar i annat än själva byggnaderna. Det kan till exempel vara sådant som förbättrar tillgänglighet och information för allmänhet och besökare. Med det menas att tillgängliggöra information för syn- eller hörselskadade, på olika språk eller exempelvis för barn på ett enklare sätt.

Det är också möjligt att få stöd för investeringar i kulturhistoriskt värdefulla byggnader som finns på en annan plats än själva hembygdsgränd men som ändå ingår i hembygdsgrändens verksamhet.

Bidrag kan sökas till "investeringar" och köpta projekteringskostnader. Med investeringar innefattas just underhåll av alla typer av byggnader på hembygdsgrändar. För närvarande kan man få max 65% av totala projektkostnaden. 10% ska man alltid finansiera med egna pengar. Normalt ska 25% vara publik medfinansiering

(bidrag från kommuner, landstinget, RAÄ (lilla bidraget), byggededel och allmänna arvsfonden m fl).

Det kan exempelvis vara:

- kvarnbyggnader
- gamla smedjor
- gamla vattenkraftverk

Du kan få stöd för:

- utgifter för att genomföra investeringen, som köp av arbete och köp eller avbetalningsköp av nytt eller återanvänt material eller ny utrustning
- tjänster som du köper av arkitekter, ingenjörer och konsulter.

2. Stöd för utveckling av natur- och kulturmiljöer:

Du kan få stöd för investeringar som bidrar till att bevara och restaurera natur- och kulturmiljöer i odlingslandskap och renskötselområden. Samlingar av hus och byggnader som är kulturhistoriskt värdefulla och gör området mer tilltalande kan också ingå här. Ditt projekt ska bidra till att stärka landskapets natur- och kulturvärden inom en by eller bygd. Detta innebär att det på något sätt ska utveckla området till en miljö som är attraktiv att bo i vad gäller friluftsliv och rekreation. Det ska också ge bättre förutsättningar för turism och annat företagande inom bygden.

Du kan få stöd om

du investerar i:

- att återskapa park- och trädgårdsmiljöer, murar, gårdsgårdar och andra värdefulla kulturmiljöer
- att anlägga småbiotoper och andra värdefulla naturmiljöer.

De här utgifterna kan du få stöd för:

- Köp eller avbetalningsköp av nytt eller återanvänt material.
- Tjänster som du köper av konsulter för att planera och genomföra investeringen.

MÖJLIGHETER TILL KOMPLETTERANDE BIDRAG OCH SAMFINANSIERING

Oftast är konstruktionen av en bidragsansökan:

10% egen finansiering.
25% offentlig finansiering (Lilla Bidraget kan användas). 65% bidrag från länsstyrelsen.

"Lilla Bidraget":

Man kan också använda sig av det inte så väl kända så kallade Lilla Bidraget som kan ge mellan 5000 och 30 000 kr för enskilda byggnader och antikvariska åtgärder (kan också sökas av föreningar).

Det kan sökas för två år och kan alltså medfinansiera projekt som är i planeringsstadiet. <http://www.lansstyrelsen.se/Vasternorrland/Sv/nyheter/2016/Pages/Lilla-bidraget---en-hjalp-fordig-som-vill-renovera-en-ald>

re-byggnad-eller-fornlamning.aspx

Byggededel

Pengar går också att söka från byggededel som länsstyrelsen hanterar och där kommunerna prioriterar. Föreningar kan söka pengar och man kan söka medel för investeringar i byggnader och inköp av utrustning.

Inom följande kommuner kan man söka byggededel: Kramfors, Sollefteå, Sundsvall, Timrå, Ånge och Örnsköldsvik.

ÖVRIGA STÖD

Rekreation och turism

Det finns också möjligheter att söka inom ett bidragsområde som kallas Rekreation och Turism inom Landsbygdsprogrammet. Här kan man söka investeringar som gynnar besöksnäringen, lokala besöksmål, skyltning, webbsidor och andra investeringar. Då kan finansiering av konsulter och annat som behövs för investeringar tas med. Rekreation och Turism ligger inom Landsbygdsprogrammet.

Medfinansiering:

Riksantikvarieämbetets kulturmiljöbidrag kan numera också

användas som medfinansiering.

En annan möjlighet till medfinansiering är att söka regionala utvecklingsmedel från Landstinget Västernorrland för förprojektering till en större ansökan, exempelvis inom Rekreation och Turism.

Leader

Det finns både Leader Höga Kusten och Leader Mittland plus i Västernorrlands län.

Leader kan finansiera både större övergripande projekt samt vissa investeringar.

Observera: Ta kontakt med respektive kontor Leader Höga Kusten för Ångermanland <http://leaderhogakusten.se/> och Leader Mittland Plus för Medelpad <http://www.mittlandplus.se/>.

Landstinget

Det är inte helt lätt att få finansiering för mindre utvecklingsprojekt från länsstyrelsen. Då är snarare Landstinget rätt ställe att söka. Numera finns alltså både projektbidragen på landstinget såväl som de "nya" pengarna, dvs de regionala utvecklingsbidragen (som tidigare söktes från länsstyrelsen). Detta beror på att Landstinget sedan 1 januari 2017 övertagit

flera funktioner inom regional utveckling som tidigare låg på länsstyrelsen.

Arbetslivsmuseer

Från och med juli 2017 kommer sannolikt också hembygdsföreningar att kunna söka medel från Riksantikvarieämbetet, som tidigare endast Arbetslivsmuseer kunde söka.

KAN VI SAMVERKA FÖR ATT SÖKA PENGAR FÖR UTVECKLING AV KULTURHISTORISKA BYGGNADER?

Funderingar finns på att göra en ansökan för 4 - 5 hembygdsgrändar där det finns akuta behov av upprustning/åtgärder på byggnaderna. Vi pratade om att göra en prioriteringslista på ett liknande sätt som när vi jobbade med Hus med Historia. Det vore bra om föreningarna kunde höra av sig till sina respektive förbundsordföranden så kan vi i Västernorrlands Hembygdsråd se hur vi på bästa sätt kan samordna. Om vi fortsättningsvis vill arbeta med utveckling av hembygdsgrändar och lokala kulturmiljöer längs Pilgrimsleden kan det vara lämpligt att vända oss till Landstinget.

Det verkar också som om det nu finns möjligheter att länsstyrelsen kan bistå med en samfinansiering för den kommunala/offentliga medfinansieringen, dvs att kulturmiljövårdsanslaget och projektstöden inom det nya landsbygdsprogrammet samordnas.

Också inom det bidragsområde som kallas Rekreation och Turism, inom landsbygdsprogrammet skulle vi kunna (de båda förbunden, enskilda föreningar, berörda kommuner och eventuellt länsmuseum) formera ett projekt för lokala besöksmål och göra något större. Ett sådant projekt skulle kunna inkludera såväl hembygdsgrändar som lokala kulturmiljöer det vill säga pärlor och besöksmål som ligger bortom de stora allfartsvägarna. Ofta är det unika platser med stora kvaliteter, just sådana platser som många, särskilt utländska turister, gärna vill se. I det kan vi väva in de platser som länsmuseum och hembygdsföreningar, separata projekt (Pilgrimsleden och ISKA), länsstyrelsen m fl har skyltat gemensamt inom skyltprojektet "Den stora utställningen i landskapet." ■

Reparation på hembygdsgränd i Borgsjö. Foto: Ing-Marie Ångström.

Skolan i Hallsta by

Av THORE MATSSON, Borgsjö hembygd förenig

Från 1873 har det varit fast skolgång i Hallsta. Men även tidigare har det bedrivits skolgång, vissa år i Hallsta, det kallades flyttande folkskola. Det innebar att man flyttade mellan byarna Boltjärn, Hallsta, Ensillre, Näset och Ånge.

I uppgifter om distriktets skolor jämte deras förmåner, skolhus och planteringsland från 1883 kan läsas följande. Lön och förmåner för ordinarie anställda läraren J.F. Dahlgren vid flyttande folkskolan i Hallsta och Ånge. Lön 600 kr/år. Värde av bostad 75 kr, kofoder 100 kr.

På den tiden höll man skola i nuvarande C.H. Malmbergs storbhus Hallsta 1:23. Skolgången fortsatte där fram till 1900, då var den nuvarande skolan helt färdig. Den ordnades i fyra klasser och innefattade i sig småskoleavdelning. Som extra ordinarie lärarinna tjänstgjorde Wilhelmina Andersson. Det gick 18 barn i första klass, 8 i andra, 10 i tredje och 7 i fjärde. Man gick 6 dagar i veckan omfattande 30 timmar, 15 och en halv vecka

under året, allt enligt formulär för uppgifter om folkundervisningen enligt nåd cirkuläret den 6 oktober 1893. "Under året från skolan afgangna barn utan avsikt att återgå till annan läroanstalt, 5 st med godkänd afgangsprövning, 7 st efter inhämtande av föreskrivna insikter, 1 utan sådan avslutning."

Den äldre delen av den nuvarande skolbyggnaden var så pass färdigställd år 1899, att på hösten togs lokalen för småskolan i bruk. Folkskolan var fortfarande kvar i Malmbergs fastighet, men flyttade in i den nya skolan år 1900.

På den tiden hade barnen med sig smörgåsar och en mjölkflaska som de fick sitta och äta i omklädningsrummet på frukostrasten. 1939 inför-

des skolbespisning med gröt, mjölk och smörgås. Fem år senare varierades matsedeln med gröt och havregrynsvälling med russin varannan dag. Ebba Granbom kokade gröten och vällingen i sitt kök och serverade maten i omklädningsrummet.

Från hösten 1948 fanns en måltidsbarack på plats där barnen serverades lagad mat. Elvy Kraft anställdes som kokerska. Statsbidrag söktes för en tillbyggnad av Hallsta skola 1952. Simon Pettersson, Frånsta vann anbudet och utbyggnaden utfördes 1953/54.

Vid invigningen den 12 december 1954 fick man se en modern skola med ett rum för lärarna, flera klassrum, matsal, gymnastiksal, duschar och toaletter. Skolformen ändrades

till B 1 och barnantalet ökades genom att Näsets skola drogs in. Mary Lindqvist anställdes till den nya bespisningen med Elvy Kraft som biträde. När badavdelningen togs i bruk anställdes Ruth Juntonen som baderska. En förskola startades också 30 april 1969.

Verksamheten vid Hallsta skola pågick fram till hösten 1999. Då lades skolan ner och barnen bussades därefter till skolan i Ånge. ■

FOLSKOLAN 175 ÅR

Hallsta skola 1900. Sittande från vänster: Selma Sandberg, Anna Berggren, Edit Nordin, Anton Andersson, Emil Öhman, Adolf Larsson, Hilding Edström, Axel Nordvall, John Granbom och Otto Berggren.

Mellanraden från vänster: Hilma Berggren, Beda Westin, Einar Larsson, Anna Nilsson, Viktor Eriksson, Hildur Bäckman, Britta Moberg, Svea Vikström, Elsa Jonsson, Elma Jonsson, Johan Nordvall, Edit Mattsson, Nils Jonsson (stor Nils) och Viktor Lundberg.

Bakre raden från vänster: Karl Johansson, Andreas Glad, Manne Nilsson, Manne Granbom, Halvdan Olsson, Emma Norberg, lärare, Joel Olsson, Jonas Wiklander, Edvin Ökvist, Per Magnusson (röd Per), Erik Mikael (Tui) Hallberg och Axel Magnusson.

HUNGERÅREN

Text HARRIET BOMAN

I fem program som ingick i skolradions serie Svenska bygder från våren 1938 kan vi följa med på en reportageresa ned efter Ångermanälven.

Programmen har planlagts bland annat tillsammans med Artur Norlén. I Ådalens poesi och prosa del 2 handlar det om jordbruket, flottningen och laxfisket. Reselebor deltar i detta program.

Johan Bergkvist, Tannflo, berättar om flottning och Johan

Nordström spelar Näsåkersvalsen på fiol.

En dramatiserad skildring av nödåret 1867 från övre Ådalarna sändes i skolradion december 1937. Manus till detta radioprogram återgav Nya Norrland i tre artiklar. Artur Norlén byggde sina skild-

ringar på muntliga berättelser, uppteckningar, skrifter och arkiv. De uppteckningar som gjordes dramatiserades i radioprogrammet.

Originalanteckningarna finns bevarade och där berättas bland annat av Nils Anders Edin som föddes 1858 i Rödsta,

Resele. Edin berättar att han var 9 år 1867.

"det började snöa på våren den 18 maj, ersmäss. Åkte skidor, snön var 1,20 på flatåtern i Tängsta. Gästgivaren i Rödsta, Nils Olof Rosén for varje dag till skogen med skrinda för att plocka lavar och gammalt gräs i bergen där snön gått bort"

"min far tog bark, ej mycket ätet fast kor och djur höll på att svälta ihjäl. Vi småpojkar drog allt grönt för att hålla liv i djuren. Tallbet och lavar."

Viktor Persson f 1852 i Sörtannflo berättar:

"det kom fram från fjället folk, gubben och gumman och en

pojke, dom höll på att svälta ihjäl. Kom till Lia, talde med pojken.

Har ni haft nån matsäck med er?

- Ja, något, men vägen var lång och besvärlig, matsäcken tog slut. Vi hadde hunn och vi måst slakt 'n för att vi int skull svält ihjäl.

Jag har hört att hundkötte ä segt å hur vare

- Nä, det var rent och frönt" torparna var 8-9 hjon i hushållet - inget mjöl.

Vattvälling med rågmjöl. Kommunens ryssmattor* skickades hit. Vi fick arbeta för dem. Bränna tjära, vägarbete m.m."

Rågmjölet i ryssmattan skulle utbakas med 2/3 granlav. Mjö-

lutdelningen gick till så att man vid kyrkplatsen skulle uppvisa en pundpåse med tallbarks/björkbarks mjöl eller av halm eller annat malet för att erhålla det åtråvärda mjölet.

"den 9 juni sommaren 1867 körde vi över storrån där det knappast gick på vintern, kreaturen höll på att svälta ihjäl. Solen sken, men det var så svält

i luften att den inte kunde verka. Snön låg hel i mitten av juni och då vi sköttade en väg, var snön så djup att vi kunde gå rak under den gång som var lagd över vägen på snön"

Originalmanuskript, tidningsartikel och anteckningar finns i Resele Hembygd förenings samlingar. ■

*ryssmatta var ett tygstycke som användes som emballage för rågmjöl från Ryssland. Förvarades vid transporten i en sådan ryssmjölskorg som finns i Arnäs hembygdsgård (se sidan 8).

Bykista som tillhör Ensillre byalag i Borgsjö (Y). Den har visats upp bl.a. på hembygdsförbundets riksstämman i Umeå som riksbykistan.

Bykistor innehåller byns historia

I många byar är det lite mystik omkring en gammal träkista med tre lås. Jag minns själv hur spännande det var att som lillpojke få glänta på locket och se alla gamla kartor och gamla dokument med "oläsliga" bokstäver på! I dessa gamla bykistor finns byarkiven med byns samlade historia.

Det kan finnas riktigt gamla handlingar i bykistan. Den äldsta handlingen i den kista som jag förvaltar för min hemby är från 1490. Det finns också flera handlingar från 1500- och 1600-talen.

Det är en viktig uppgift för hembygdsföreningarna att hjälpa till med att se till att bykistorna bevaras till kommande generationer. Det är de gamla byalagen som äger bykistorna. Och medlemmar i dessa byalag är alla som äger fastighet med skattetal i byn - mål (Medelpad) eller seland (Ångermanland).

Bykistorna tillkom i regel på 1700-talet och var till en början avsedda att förvara peng-

ar i. Enligt dåtidens bystadgorn skulle varje försyndelse straffas med viten och böter varav en del skulle gå till kronan. Det var därför bestämt att tre ansvarsfulla personer skulle ha varsin nyckel. Men ganska snart blev bykistorna en förvaringsplats för byns kartor och andra arkivhandlingar. Kistorna brukade förvaras i byåldermannens häbbre.

I Ånge kommun genomfördes för några år sedan ett projekt för att bevara och tillgängliggöra innehållet i bykistorna. Det viktigaste är bevarandet och det löste vi genom att varje byalag som önskade det fick deponera innehållet i sin bykista i kommunens arkivkaler. ■

Årsmöte i Medelpads Hembygdsförbund

Söndagen den 23 april träffades representanter från de 19 medlemsföreningarna i Medelpads Hembygdsförbund på Njurunda hembygdsgård för årsmöte.

Efter en god lunch på lax och tillbehör hälsade föreningens ordförande Ulf Pettersson oss välkomna och berättade kort om föreningen. Därefter började själva årsmötet med Margareta Johansson som ordförande och Inga Öström som sekreterare.

Lars-Erik Larsson, Torp och Inga Bylund, Hässjö hade avböjt omval till styrelsen. Ingen av dem hade möjlighet att närvara vid mötet. Speciellt Lars-Erik kan se tillbaka på många år i hembygdsförbundets tjänst. Av suppleanterna hade Sten Ekström Tynderö och Ulla-Britt Lagergren Tuna avböjt omval.

Till nya styrelseledamöter utsågs Margareta Johansson ordförande Indal, Inga Öström Njurunda, Staffan Eriksson Ljustorp, Gun-Britt Ullberg Sättna, Anders Hammarberg Selånger och Anders Borg Tynderö. Till suppleanter valdes Anna-Lena Lindbergs-son Liden, Erik Svalander Attmar, Gunnar Orelund Tuna, Tomas Wallin Stöde och Anita

Westling Medelpads Fornminnesförening.

Efter att årsavgifter, förändrat 20 kronor, budget och verksamhetsplan för 2017 antagits informerade Anne Strandlund om Hembygdsförsäkringen och att föreningarna för närvarande får 50 % av kostnaderna ersatt vid installation av vattenbrytare. Därefter redogjorde vår kulturavskötselkonsult Margareta Bergvall om aktuella frågor bland annat om finansieringsmöjligheter vid renoveringar.

Dagen avslutades med att årets Medelpadingar presenterades. Det blev två mycket välförtjänta kvinnor, Margareta Hultgren och Elsy Björk som fick mottaga Sveriges Hembygdsförbunds nål med lagkrans. Margareta Hultgren berättade om intressanta Njurundabor genom tiderna, resultat av många års forskning. Därefter tog Elsy Björk ordet och redogjorde för de många byggnader som tillkommit under hennes tid som ordförande i föreningen. ■

Margareta Johansson

Medelpads Hembygdsförbund. Årsmötet i Njurunda hembygdsgård. Foto: Margareta Bergvall.

Ångermanlands hembygdsförbunds årsmöte på Hallstaberget. Foto: Dieter Funder

Ångermanlands Hembygdsförbunds årsstämma

2 april 2017 på Hallstaberget, Sollefteå

I ÅHF finns 41 föreningar anslutna. Vid årsstämman deltog 28 föreningar med 81 personer som ombud/medlem från respektive förening.

Efter inledningen framfördes ångermanländsk folkmusik på fiol och tvärflöjt av Sundelinarna från Resele. Roland Sundelin, sonen Göran och hans dottrar Fanny och Ida, som är den sjätte generationen i spelmannssläkten, mycket trevligt i ord och ton.

Sollefteå blev stad 1917. För att uppmärksamma detta fick Gunilla Rudehill, ett uppdrag av Sollefteå kommun, att hålla i trådarna för att sammanställa en bok. Den fick titeln "Sollefteå stad 100 år-pusselbitar från ett sekel."

Gunilla berättade om bokens innehåll: Om älven, bebyggelsen, skogen, militären, kulturen, Hallstaberget, Mitt Sollefteå - några personliga betraktelser från ett antal per-

soner, om Sollefteå igår, idag och imorgon.

"Forstmästare, timmerflotare och konstnärer" - ett föredrag av Jan Molander Sollefteå, följde därpå.

Efter den goda buffén var temat "Vad är meningen med föreningen". Lena Landin redovisade SHF:s organisationsutredning och ansvarsfördelningen mellan riks- och regionalförbund samt hembygdsföreningar.

Stämmoförhandlingar vidtog och till presidium valdes Tommy Edlund, Helgum och Gunilla Rudehill, Sollefteå. Lena Landin omvaldes till förbundsordförande för ett år.

Ångermanlands Hembygdsförbunds plakett för förtjänstfullt arbete i hembygdsföreningen tilldelades Kerstin

Berglund, Säbrå Hembygdsförening och Marina Hägglund, Edsbygdens Byalag.

Innan avslutningen överlämnade Göte Nordmar, ordförande i Johan Ödbergsällskapet Örnsköldsvik, en trälåda och en kartong med glasplåtar till Margareta Bergvall, Länsmuseum Murberget. Textilarbete är från i år utlokaliserat till Länsmuseum i Härnösand. Textilarbete är nu ägare till glasplåtarna. I Ångermanlands Hemslojdsförenings arkiv fanns glasplåtarna som är från 1920 och 1930-talet. Glasplåtarna innehåller foton av hemslojd och slöjdare, exempelvis väverskor. Anna och Hugo Fahlén Sollefteå, var initiativtagare till hemslojdföreningens bildande 1909 och till att

fotodokumentationen kom till. Deras dotter Anna-Britta F. arbetade vidare som hemslojds-konsult i föräldrarnas anda.

Karl-Erik Axenström Örnsköldsvik, eldsjäl i hembygdsrörelsen, arbetade för Textilarbete tillkomst i Sollefteå. På uppdrag av Karl-Erik A. fick Sture Forsberg, Grundsunda, hand om glasplåtarna. Han rengjorde plåtarna och förpackade dem i syrafast papper och kuvert. Sedan i trälådan och kartongen, allt för ett bättre bevarande.

Vi tackar Sollefteå Hembygdsförening, som ordnade ett intressant program för årsstämman. ■

Ulla Nätterlund
Ångermanlands
Hembygdsförbund

BOKtips

SAMER I VÄSTERNORRLAND FÖRR OCH NU

Historia & kulturmiljöer. Ewa Ljungdahl,
utgiven av Gaaltije, sydsamiskt kulturcentrum, 2017

Samerna spelar en viktig roll i Västernorrlands historia. Så länge någon kan minnas har det funnits samer i hela länet, och idag finns dels en fastboende samisk befolkning och dels renskötare från norra Jämtland och södra Lappland som med tusentals renar kommer till länet för vinterbete varje år. I skriften kan du läsa kort om västernorrlands-samernas mångskiftande historia och du får även bekanta dig med några samiska kulturmiljöer.

Längre tillbaka fanns det flera samiska befolkningsgrupper i länet. I norra och inre delarna av Ångermanland fanns en skogssamisk befolkning som betalade skatt för att bruka så kallade lappskatteländ fram till början av 1800-talet. Ett lappskatteländ, Stensundlandet i Anundsjö, fanns kvar ända till 1880-talet. Skogssamerna levde främst av jakt och fiske men hade även tama renar som de mjölkade. När lappskatteländerna avskaffades var det flera "skattelappar" som blev nybyggare på sina gamla skatteländ. Ett par sådana exempel är byarna Rödvattnet och Aspsele i Örn-

sköldsviks kommun. En annan befolkningsgrupp var sockenlapparna. En sockenlapp i ordets egentliga betydelse var en same som var anställd av socknen för att utföra specifika arbetsuppgifter, vanligen avliva och flå hästar, hundar och katter. Sockenlapparna var ofta skickliga hantverkare och tillverkade nyttföremål som rotkorgar och kvastar, och många av dem sades även vara synska och kunna bota sjukdomar. Trots att sockenlappsinstitutionen upphörde i mitten av 1800-talet så lever minnet av dem fortfarande kvar på många håll, och deras boplatser som hade namn som Lapptäkten, Lappstugan eller Lapptorpet är ofta väl kända av lokalbefolkningen. Under 1800-talet var det många före detta renägare från fjälltrakterna som av olika anledningar (dåliga betesförhållanden, sjukdomar hos renarna, rovdjur) förlorade sina renar, eller på grund av ålder eller sjukdom tvingades lämna renskötseln. Många av dem stannade kvar på sina gamla vinterbetesland nära kusten och försörjde sig där efter bästa förmåga. Några blev drängar och pigor hos bönderna, andra tillverkade och sålde rep, korgar eller kvastar. En annan vanlig födkrok var fiske, och många samer bosatte sig permanent eller tillfälligt vid fiskelägena längs kusten och ute på öarna, fiskade och gjorde affärer med de bofasta. Många av dagens bofasta samer har sina rötter bland dessa befolkningsgrupper.

Ibland kom det samer från fjälltrakterna och besökte

bondgårdarna under vintrar. I regel var det samer som inte hade några renar, oftast personer med något handikapp, åldringar, sjuka eller änkor. Ibland måste barnen följa med på sådana "tiggarfärder". Samerna brukade låna häst och släde hos någon bonde i hemtrakten, men i värsta fall måste de själva dra släden. Några sålde hantverksprodukter och andra hjälpte till med gårdens sysslor mot mat och uppehälle.

Fjällsamernas vinterflyttningar till Västernorrland har en lång historia. Där fanns bra bete och god avsättning för renkött, skinn och slöjdprodukter. Samerna var populära där de sålde sina produkter på torgen i Härnösand och Sundsvall. För de bofasta var det en stor händelse när renskötarna kom nerflyttande på förjulsvintern. Barnen fick ledigt från skolan den dagen, och samerna kanske visade upp sina renar mot en liten ersättning. Hade man tur kunde man få åka ackja efter en ren också. Dagens renskötare träffar man inte på marknader eller renuppvisningar, men de håller fast vid traditionen att komma till Västernorrland för vinterbete.

Skriften kan beställas från Gaaltije. Den finns också att få gratis på Länsmuseum och på Långsele-Graninge hembygdsgård. ■

SOLLEFTEÅ STAD 100 ÅR – PUSSELBITAR FRÅN ETT SEKEL

Sammanställda av
Gunilla Rudehill

Sollefteå blev stad 1917, mitt under det första världskriget och med hunger och oro i Ådalen.

Staden hade haft en stark utveckling under slutet av 1800-talet genom trävaruindustrins framväxt, en kraftig utbyggnad av stadens infrastruktur och etableringen av två regementen, T3 och I 21.

I boken ges först en tillbakablick på historien genom Lars Högbergs innehållsrika bilder och vi får bekanta oss med en förmodad första besökare i Sollefteå. Det är en säljgare för 10 000 år sedan, som sitter på en kobbe som sticker upp ovanför havsytan, då belägen ovanför Hallstahotellet.

Carina Alm, tidigare kommunens arkivföreståndare, visar i en tidsaxel hur stadens 100-åriga utveckling speglas genom beslut ur stadens (senare kommunens) olika pro-

tokoll. Förutom de lokala frågorna får vi tidsbilder genom att även viktiga händelser i omvärlden tas med.

I några temakapitel varvas överblickar, faktarutor, längre artiklar, dikter och fotoreportage för att ge en omväxlande läsning. Ett självklart tema är älven med sin historiska funktion som pulsåder. Här tronar nu Sollefteå kraftverk sedan 1967. Redan då, enligt gängse bedömning och utan en stark miljörörelse, var inte utbyggnaden självklar. Detta beskrivs av artikelförfattaren Jan Molander, fd kulturintendent i kommunen. Han är den flitigaste författaren bland ett stort antal. Sammanlagt medverkar 28 vuxna och 26 barn- och ungdomar som skribenter.

Bebyggelsens framväxt beskrivs av Ann Benström och undertecknad. Per Strömberg väljer ut några arkitekturpärlor. En välkänd och uppskattad författare är Ulf Beijbom som beskriver sitt barndomshem Carlshem och ger ett ömsint porträtt av sina föräldrar. Vidare skriver han om företeelsen affärskvinnornas Sollefteå.

Skogen är det tredje temat. Tips på naturupplevelser i staden ger Maria Danvind, naturskyddsföreningen. Sollefteås

karaktär som skogsförvaltningens stad tecknas också. I ett sekel var militären helt dominerande i Sollefteå, vilket ingående beskrivs liksom hundskolans historia. Kulturkapitlet har många inslag, delvis med oväntade perspektiv. Att Sollefteå var en turistort redan i slutet av 1800-talet beskrivs i avsnittet om Hallstaberget. Den positiva utvecklingen av Hallstahotellet ges givetvis plats.

Mitt Sollefteå är rubriken på flera texter där författaren/konstnären/fotografen ger en personlig berättelse. Flertalet av dessa texter finns i det avslutande kapitlet. Här speglas olika generationer. Texter av en skolklass på Hågestagymnasiet, individuella programmet språk, beskriver vilka miljöer som uppskattas när man kommer ny från länder som Syrien, Afghanistan m fl. En skolklass ur årskurs ett skriver några hyllningsdikter till jubilarer Sollefteå stad. Tecknaren Mats Jonsson ger en stark tidsbild från demonstrationen 2015 i Kramfors för sjukhuset i Sollefteå. Flera fotografier gör ovärderliga insatser i boken. ■

EFTERLYSNING!

Vi arbetar med en utställning om Skolan 175 år i museet 23/9 - 3/12

Har ni gamla skolböcker från alla tider, skolböcker, skrivböcker, dagböcker, poesiböcker. "Mina kamrater" och annat skolmaterial? Vill ni låna ut?

Hör av er till Margareta Bergvall, 0611-886 61 eller margareta.bergvall@murberget.se

Skydda kulturarvet !

Vattenfelsbrytaren Vatette

Vi rekommenderar vattenfelsbrytaren Vatette som skyddar effektivt mot vattenskadorna och därtill kräver mycket lite handhavande. Ni beställer den genom er lokala VVS-are och anmäler efter installation till försäkringskansliet att ni önskar investeringsbidrag samt säkerhetsrabatt.

50 % tillbaka

För att vända utvecklingen kring vattenskadorna har Sveriges Hembygdsförbunds försäkringsråd beslutat att höja investeringsbidraget för vattenfelsbrytare till 50 % tom 30 juni 2018. Om ni installerar vattenfelsbrytare får ni alltså hela 50 % av investeringen tillbaka, dock maximalt 5 000 kr.

Ny handbok om systematiskt brandskydd

Systematiskt brandskyddsarbete handlar om att rädda liv, skydda oersättliga byggnader och föremål, undvika förödande merkostnader och följa lagen. Men hur få ihop det med allt annat på föreningens att göra lista? Ta hjälp av vår kostnadsfria handbok, särskilt framtagen för föreningar. Kontakta försäkringskansliet!

Rätt försäkringsskydd

Att ansvara för försäkringsskyddet ligger inte bara på den som betalar årsfakturan. Ansvaret är hela styrelsens, som årligen bör se över så att ni inte försäkrar varken mer eller mindre än vad ni har behov av.

HEMBYGDSFÖRSÄKRINGEN

Ostra Långgatan 30a
432 41 VARBERG
Tel. 0200-22 00 55
hembygdsforsakringen@hembygd.se
www.hembygd.se

VI PÅMINNER OCKSÅ OM "våra" Facebook grupper:

Västernorrlands Hembygdsvännen där ni själva kan lägga in bidrag och bilder eftersom det är en så kallad Öppen Grupp. Där är vi snart närmare 800 medlemmar.
Ångermanlands Hembygdsförbund

Hembygdsförsäkringen

Vattenfelsbrytaren Vatette

Vi rekommenderar vattenfelsbrytaren Vatette som skyddar effektivt mot vattenskador och därtill kräver mycket lite handhavande. Ni beställer den genom er lokala VVS-are och anmäler efter installation till försäkringskansliet att ni önskar investeringsbidrag samt säkerhetsrabatt.

50 % tillbaka

För att vända utvecklingen kring vattenskador har Sveriges Hembygdsförbunds försäkringsråd beslutat att höja investeringsbidraget för vattenfelsbrytare till 50% tom 30 juni 2018. Om ni installerar vattenfelsbrytare får ni alltså hela 50% av investeringen tillbaka, dock maximalt 5 000 kr.

Ny handbok om systematiskt brandskydd

Systematiskt brandskyddsarbete handlar om att rädda liv, skydda oersättliga byggnader och föremål, undvika förödande merkostnader och följa lagen. Men hur få ihop det med allt annat på föreningens att göra lista? Ta hjälp av vår kostnadsfria handbok, särskilt framtagna för föreningar. Kontakta försäkringskansliet!

Rätt försäkringsskydd

Att ansvara för försäkringsskyddet ligger inte bara på den som betalar årsfakturan. Ansvaret är hela styrelsens, som årligen bör se över så att ni inte försäkrar varken mer eller mindre än vad ni har behov av.

Hembygdsförsäkringen

hembygdsforsakringen@hembygd.se, 0200-22 00 55. Håll dig uppdaterad om skaderisker, skadeförebyggande arbete och säkerhetsrabatter på facebook.com/hembygdsforsakringen. ■

Skydda KULTURARVET i sommar

Vilka är riskerna i sommartid? Hembygdsförsäkringens försäkringskansli tipsar

1. Ideellt eller betalt arbete?

Arbetar ni ideellt eller med lön - det är en viktig skillnad! Ideella krafter är olycksfallsförsäkrade under samt till och från ideella uppdrag. Ges ersättning måste en tilläggsförsäkring för anställda tecknas. Denna kan tecknas för anställda som arbetar max 16 h per vecka. För anställda som arbetar 17 h eller mer per vecka är föreningen skyldig att ha en mer omfattande försäkring än den Hembygdsförsäkringen kan erbjuda.

2. Tut! Tut!

Vid olyckor i samband med trafikförsäkringspliktiga fordon, såsom traktorer och personbilar, träder trafikförsäkringen in. Ska barnen åka höbalsvagn, ta reda på vilka säkerhetskrav som ställs från polisens håll. Trafikförsäkringsplikten gäller också alla åkgräsklippare som har en anordning bak där man kan koppla till en släpkärra samt åkgräsklippare som väger mer än 2 000 kg. Egenom som står löst på tomten och inte är inlåst i en byggnad omfattas inte av inbrottsförsäkringen. Båtar och robotgräsklippare kan dock tilläggsförsäkras.

3. Dags för städ- och fixardag?

En ideell förening har samma ansvar för arbetsmiljön som en "vanlig" arbetsgivare gentemot eventuella anställda. Iaktta största försiktighet vid

takarbeten och andra riskfyllda sysslor. För arbete med röj- eller motorsåg bör körkort innehas och heta arbeten enbart utföras av dem med intyg för detta. Tänk också på risken för självantändning vid och efter målning med exempelvis linolja.

4. Små grodorna, små grodorna

Är det ni själva, idrottsföreningen eller en privatperson som anordnar det årliga midsommarfirandet? Det är viktigt att ha klart för er vem som ansvarar för vad om någonting skulle ske. Klargör eventuella risker och förebygg efter bästa förmåga. Vid föreningens egna arrangemang gäller olycksfallsförsäkringen också för besökare.

5. I nöd och lust

Sommar är tid för bröllop och annan fest. Skriv alltid avtal även vid korttidsuthyrning, ta telefon- och personnummer och fråga efter referenser. Kom ihåg att komplettera avtalet med specifika ordningsregler samt säkerhetsinformation. Kontakta försäkringskansliet för mallar att utgå ifrån.

6. Extremvärme på ingång

Visst vore det härligt med en varm sommar? Årligen inträffar dock i genomsnitt 3 000-4 000 bränder i skog och mark. Var aktsamma vid grillning

och eldning och var uppmärksamma på eventuella lokala eldningsförbud. Ha aldrig mer än 25 meter till närmsta släckredskap!

7. Hur ser ert inbrottskydd ut?

Förutom själva låsanordningen är det centralt att beslag och karmar runt dörrar och fönster är av tillräcklig kvalitet för att åtminstone försvara för tjuven att ta sig in. Det är en avvägning att försöka behålla vackra byggnader så intakta som möjligt och att hålla tjuven ute. Vid ett inbrott är själva föremålen ofta för evigt på avvägar och från försäkringsbolaget ges enbart en ekonomisk ersättning. Dörrblad, karm, beslag och lås bör uppfylla säkerhetskraven i skyddsklass 1.

8. Sisten i är en...

Ansvarar ni för en bad- eller lekplats är det viktigt med regelbunden tillsyn över denna. Är bryggan i fullgott skick? Håll uppsikt över om någon orsakat fara, såsom glassplitter eller pålar i vattnet. För gärna loggbok över tillsynstillfällena.

9. Anlagd brand

Anlagd brand är en av de vanligaste brandsakerna och risken ökar markant om det finns brännbart material utanför byggnaden. Städa upp på gården, sätt lås på containrar och sopkärl och placera dem minst sex meter från ytterväggen. ■

PRENUMERERA PÅ
meDELPAÐ och ÅNGERMANLAND
HemBYGDEN
FYRA VÄLFYLLEDA NUMMER/ÅR - 150 KRONOR

FÖRENINGEN SVARTVIKSSPELET | SAMARBETE MED TEATER VÄSTERNORRLAND | BASERAD PÅ VIBEKE OLSSONS ROMANER | PREMIÄR 5 AUGUSTI 2017
REGI HELENA SVARTLING | MANUS HELENA SVARTLING OCH THERESE SÖDERBERG | MUSIK OCH SÅNGTEXTER ERIC SKARBY
PROLLERNA SAGA NORDÉN HAGBERG | ULRICA NORDLUND | TORD LUNDGREN | MALIN DAHL ÅKESSON | HANS THÖRN | ALBIN LUNDBLAD
CATRIN BERTLIN | ANDERS LÖÖV | ALFRED NYSTRÖM | CAMILLA LUNDGREN | SAGA AXBRINK | LUDVIG FLODSTRÖM | ESTER SVARTLING STOLPE
MOUSSA TOGOLA | PIRO LINNA | RIFITA NILSSON | MARIANNE MATTSSON | AGNETA NORRGÅRD | TOMMY NORLÉN | CONNY NILSSON | VIKTOR ÅDAHL
ORIGINALBILD MARIA MANNBERG | FOTO SVANTHE HÄRSTRÖM | GRAFISK FORM: KIM REXENER | SPELPERIOD 5-27 AUGUSTI | SVARTVIKS INDUSTRIMINNEN

FÖRENINGEN SVARTVIKSSPELET | TEATER VÄSTERNORRLAND | Studiefrämjandet | Länsstyrelsen Västernorrland | Sundsvalls kommun

Teatersatsning med lokal förankring

text TORD LUNDGREN

Nedräkningen pågår inför sommarens stora lokala teatersatsning med lokal förankring i Medelpad. Det handlar om Vibeke Olssons bästsäljande böcker om "Bricken på Svartvik" som nu blir efterlängtd sommarteatrar med premiär utomhus i Svartvik, Njurunda den 5 augusti.

Föreningen Svartviksspelet laddar för en ny publikfest med sommarteatrar i sommar. Den 5 augusti kommer "Bricken på Svartvik" att ha urpremiär utomhus i Svartvik, Njurunda.

I samarbete med Föreningen Svartviksdagarna har långa förberedelser gjorts för att kunna dramatisera delar

av Vibeke Olssons prisbelönta bokserie om "Bricken på Svartvik". Böckerna har rönt stort riksintresse och förväntningarna är stora nu när det äntligen blir teater av berättelsen. Många vill se pjäsen och det faktum att den ska uppföras på rätt plats i Svartvik gör det extra intressant.

Ett manus är skrivet av Therese Söderberg och Helena Svartling. Therese är en ofta anlita pjäsförfattare och Helena är till vardags skådespelare vid Teater Väster-norrland. Helena regisserar pjäsen och arbetar sedan i höstas med en ensemble på cirka 25 personer.

Ångermanlands hembygdsförbunds Jubileums- och minnesfond

<https://www.hembygd.se/angermanland/minnesfonden/>
Kom ihåg vänner och anhöriga med en gåva till fonden för att gynna verksamheten framför allt med barn och unga.

Bg 687 - 6163 ÅHF Uppge Gåva till minne av .. XX.
För Minnesblad: 072 527 40 31 Lena Landin.

Tack vare ett tillmötesgående från personalen på fritidsgården Opalen i Kvissleby så har teatergruppen kunnat hålla till i Opalen med repetitionerna. Ny musik har skrivits av Eric Skarby.

I slutet av maj månad flyttade repetitionerna utomhus till den aktuella spelplatsen vid Svartviks industrihistoriska område. Efter premiären den 5 augusti spelas cirka 15

föreställningar under augusti månad.

Pjäsen bygger på de två första böckerna i bokserien och speglar livet i sågverkssamhället från Sundsvallsstrejken 1879 och några år framåt. Den spännande berättelsen skildras genom den unga flickan Brickens uppväxt och dramatiska upplevelser.

Ett stenkast från spelplatsen finns det historiska monu-

mentet om händelserna kring Sundsvallsstrejken 1879.

Det stora kollektivet bakom produktionen hoppas att sommarteatern blir ett nytt lyft för det industrihistoriska området och Svartviks industriminnen. Föreningen Svartviksspelet vill fortsätta att skapa kultur på området. Teatern är en viktig del av området och dess fortsatta bevarande och utveckling. ■

Nämforsens HÄLLRISTNINGSMUSEUM

Hällristningarna vid Nämforsen

Besök Sveriges största, äldsta och vackraste hällristningsområde. Nämforsens Hällristningsmuseum har sommaröppet 15 jun - 15 aug. För övriga tider och större grupper kontakta Peter Johansson 070-618 11 03.

0622-106 30 • Nipvägen 7 • Näsåker
www.namforsen.com

Sveriges Hembygdsförbunds plakett för RIK GÄRNING I HEMBYGDSVÅRDENS TJÄNST...

...kan tilldelas personer som utfört och/eller utför en insats av stor regional eller riksomfattande betydelse inom hembygdsvården.

På riksstämman i Uddevalla 2017 tilldelas denna utmärkelse till Ingrid Mårtensson från Anundsjö socken i Ångermanland på förslag från förbundsstyrelsen (ÅHF). En värdigare mottagare kan man knappt hitta!

Ingrid Mårtensson är född 1928 i Österfarneby i Anundsjö, en bygd hon blivit trogen i hela sitt liv och bor än i dag på sin fars hemställe.

Redan som barn intresserade hon sig för de äldres berättelser om vad som hänt förr i tiden. Hon tröttnade aldrig på att höra deras berättelser och lade dem noga på minnet. Under åren har hon ständigt fyllt på sitt kunskapsförråd, både genom forskning, utbildning och genom att själv pröva på gamla tiders hantverk, recept med mera. För att få veta mer har hon även gjort många resor, exempelvis till Norrbottens kyrkor för att med egna ögon se och dokumentera

den Anundsjöfödde predikstolsmakaren Nils Jacobsson Fluurs verk.

Hon arbetade själv i sin ungdom som fäbodpiga och har därmed självupplevda djupa kunskaper om fäbodkulturen och kvinnornas roll i bondesamhället, som på den tiden undergick stora förändringar.

Hennes stora intresse för kulturhistoria har naturligtvis gjort hennes eget liv mycket rikt, men den största drivkraften har hela tiden varit att få dela med sig av kunskaperna. Hon har en förmåga att berätta och visa som gör allt så levande och lätt att ta till sig, vilket gjort henne till en mycket efterfrågad föredragshållare, skolinformatör, kursledare, skapare av utställningar med mera. Dessutom har hon varit och är även idag en levande kunskapsbank för alla – författare, arkeologer, hembygdsforskare med flera – som behöver underlag för sina arbeten.

Hon har varit och är aktiv medlem i Anundsjö Hembygdsförbund sedan 1960-talet som guide, föreläsare, kursledare, styrelseledamot och kunskapskälla. Startade – den fortfarande aktiva – gruppen Märta Stina-flickorna 1993, för att återskapa och göra Märta Stina Abrahamsdotters unika stickmönster tillgängliga.

Vidare har hon deltagit i Västernorrlands läns hemslojdsnämnds hemslojdsinventering av ca 3500 föremål i Anundsjö med efterföljande utställning 1975 samt skapade tillsammans med Arne Söderström, Örnsköldsviks museum, utställningen "Örnsköldsvik i mitt hjärta" 1991.

Vidare har hon...

■ Deltagit och bidragit med kunskap vid utforskning, dokumentation och skyltning av ortens fornlämningar och kulturstigar.

■ Forskat, dokumenterat, bevarat och spridit kunskaper om bland annat textilt hantverk, fiskforskningens fader Peter Artedi och predikstolsmästaren Nils Jacobsson Fluor genom kurser, utställningar, föredrag med mera.

■ Aktivt bidragit med kunskaper och föremål till utställningar på bland annat Örnsköldsviks museum och Läns museet i Västernorrland i Härnösand.

■ Under många år arbetat i Ångermanlands Hembygdsförbunds Natur- miljö och kulturminnesvårdssektion.

Icke minst har Ingrid arbetat för upprustning av Österfarnebyns fäbodar i Anundsjö med hjälp av länsstyrelsemedel.

Lokalt har hon varit guide och värdinna vid Anundsjö hembygdsgränd och utbildat tillresta elever från hela Sve-

rige (och även från andra länder) i Märta Stina-stickning och Anundsjösöm.

Hon hjälper författare, forskare, museipersonal med flera med expertuppgifter till deras arbeten beträffande ortens kulturhistoria och kulturhistoriska personer avseende bland annat områden som arkeologi, hantverk, industri, fäbodväsande, språkvetenskap och genealogi.

Må du få ett långt liv Ingrid, för du har fortfarande så mycket att lära oss! En mer värdig mottagare än du kan man knappast hitta. Hela hembygdsrörelsen står bakom våra gratulationer! ■

Lena Landin ÅHF (med hjälp av Mona-Lisa Mårtenssons fina researcharbete)

Ända till Nyland

Hä va inte ofta man feck åke långt bort.

Men en gang feck ja åke ända te Nyland.

Där skulle ja rönkas för å se om ja hadde lungsoten.

Mamma och ja steg på tåge i Gryttjom.

Hä va otrolit spännande å rolit att fara så långt bort.

Mamma hadde bananer i en påsa.

När vi kom fram geck vi te na som hette dispensären.

Man feck ställe sej inne te en maskin å hålle andan.

Näre va färdit sa dom att nu feck ja andas igen.

Å ätte att ja hadde börje andas for vi hem.

Ur Eric Björklunds diktsamling "Hel och Ren"

Eric Björklund är journalist och författare bördig från Ålandsbro. Han har skrivit tre diktsamlingar om uppväxten i den lilla byn Bötsle, strax norr Härnösand. Han kommer gärna till hembygdsföreningarna och läser sina dikter. Mer om hans författarskap finns på hans hemsida www.petsamo.se Hans e-post är: eric.d.bjorklund@gmail.com Telefon 070-535 98 92.

Välkommen till sommarens största MARKNADSGYCKEL OCH PICKNICK!

Lördagen den 26 augusti tänker vi att hembygdsrörelsen invaderar Murberget! Där avslutar vi sommaren evenemang med en gemensam satsning på att synas och höras! Vi disponerar hela friluftsmuseet med byggnader och hörsalen.

Vi drar med oss folk från våra egna bygder, som har något att sälja på torget vid Rådhuset: bagerskor, matproducenter, hantverkare och slöjdare och så egna stånd förstås med blandat gods om den egna föreningen blandat med sylt och saft eller vad det kan vara!

Kolbullar, sotare, surströmming eller annan "snabbmat"

kan serveras ute på området. I skolan firar vi Folkskolan 175 år med lektioner som förr och skådespel och Fest i trädgårdstappan (minns fröknarnas knäp med vackra blomsterkragar till barnen!) Gamla lekar kan friskas upp på torget och området i övrigt. Dans och spel från scenen. Gycklare och annat löst folk får också plats! Vårt läns historia är gammal

och man kan klä sig i allt från stenålderns björnskinns (?) vikingakläder, medeltidsdito eller allmogens kläder framåt nutid!

Med en god marknadsföring ska vi locka folk – dels från era hemorter men också stadsborna i Härnösand och Sundsvall

Friluftsmuseet är öppet alltid men officiellt mellan 11 och

16 och efter fyra så avslutar vi med en jättepicknick i det gröna tillsammans innan vi bryter upp!

Det här är inget bara för föreningarnas styrelser utan vi riktar inbjudningen förstärkt till alla våra medlemmar och andra intresserad (framtida medlemmar) Ta egna initiativ och bjud in.

Frågor och idébollande går till VHR margareta.johansson@vaxtfoto.se lana.landin@ramvik.com eller margareta.bergvall@murberget.se som bollar vidare med övriga VHR-styrelsen och Murbergets personal. ■

KARL-INGVAR ÅNGSTRÖM

HEMMANSVÄGEN 87
871 53 HÄRNÖSAND

87101
LOKAL

B

Avsändare Medelpads och Ångermanlands hembygdsförbund
c/o Murberget länsmuseum Västernorrland, Box 34, 871 21 Härnösand

VI PÅMINNER OCKSÅ OM
"våra" Facebook grupper:

Västernorrlands Hembygdsvänner där ni själva kan lägga in bidrag och bilder eftersom det är en så kallad Öppen Grupp. Där är vi snart närmar 800 medlemmar.
Ångermanlands Hembygdsförbund

PRENUMERERA PÅ

medelpad och ångermanland
HemBYGDEN

Eller varför också inte ge bort en prenumeration till intresserade vänner?

FYRA VÄLFYLLDA NUMMER/ÅR - 150 KRONOR

Meddela namn och adress och betala till ÅHF Bg 687-6163

Vredens dagar

av Bo R Holmberg

- en pjäs om Sandökravallerna, Hungermarschen och Fritz Ståhl

Spelas på hamnplan i Nyland 27 juni - 9 juli 2017